

Wyrok z dnia 15 marca 2001 r.

I PKN 447/00

W razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy nie stosuje się art. 38, 39 i 41 KP i przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę (art. 41¹ § 1 KP), także do wypowiedzenia zmieniającego (art. 42 § 1 KP).

Przewodniczący SSN: Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Zbigniew Myszkowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 15 marca 2001 r. sprawy z powództwa Marii A. i innych oraz Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” - Zarządu Regionalnego w Z.G. działającego na rzecz powodów: Elżbiety A. i innych przeciwko Z. Spółce z o.o. następcy prawnemu „S. - ZS P.” Spółki z o.o. w likwidacji w K. o zapłatę, na skutek kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 10 kwietnia 2000 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze wyrokiem z dnia 10 kwietnia 2000 r. oddalił apelację pozwanego „S. ZS P.” Spółki z o.o. w likwidacji w K. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Nowej Soli z dnia 6 października 1999 r., uznającego za bezskuteczne wypowiedzenie powodów warunków pracy i płacy. W sprawie tej powodowie, w tym reprezentowani przez NSZZ „Solidarność” Zarząd Regionalny w Z.G., odwołali się od dokonanych całej załódze wypowiedzeń warunków pracy i płacy. Pozwana Spółka została utworzona w dniu 9 września 1997 r. Na mocy § 18 ust. 2 i 3 umowy spółki pozwana zobowiązała się prze-

strzeżać Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy „D.-FSO M.” Spółki z o.o. oraz uprawnień wynikających z zawartego w dniu 13 listopada 1995 r. Paktu Socjalnego dotyczącego pracowników tejże Spółki. Pomiędzy 1 a 28 lutego 1998 r. wszyscy powodowie otrzymali zawiadomienia o przejściu ich do pracy u strony pozwanej w trybie art. 23¹ KP. W pismach tych poinformowano powodów, że dotychczasowe warunki zatrudnienia nie uległy zmianie, a tym samym, że zachowano uprawnienia wynikające z Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy oraz Paktu Socjalnego „D.-FSO M.” Spółki z o.o. Po przejściu pracowników strona pozwana wypłacała wszystkim pracownikom dodatek za staż pracy w wysokości około 160 tys. zł miesięcznie (łącznie). Jednakże od początku istnienia pozwanej Spółki jej wynik finansowy był ujemny, a miesięczne straty oscylowały w granicach 1 mln zł. Z tej przyczyny uchwałą Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwana Spółka została postawiona w stan likwidacji. Następnie w pierwszych dniach lipca 1999 r. pozwana wypowiedziała warunki pracy i płacy całej, liczącej 750 osób, załozdze, proponując pracownikom po upływie okresu wypowiedzenia zaprzestanie wypłacania dodatku za staż pracy oraz świadczenie pracy na terenie całego zakładu. O zamiarze zmiany warunków pracy i płacy nie zostały powiadomione zakładowe organizacje związkowe, których członkami byli powodowie, lub które podjęły się obrony ich praw, utrzymując, że postawienie Spółki w stan likwidacji wyłącza obowiązek konsultacji wypowiedzeń zmieniających.

Na podstawie takich ustaleń Sąd drugiej instancji potwierdził stanowisko Sądu Rejonowego, że odwołania powodów były uzasadnione, albowiem pracodawca naruszył obligatoryjny tryb związkowej konsultacji wypowiedzeń warunków pracy i płacy art. 38 KP. W ocenie Sądów meriti - w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy - norma zawarta w art. 41¹ § 1 KP wyłącza stosowanie przepisów art. 38, 39, 41 KP i przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem stosunku pracy wyłącznie w odniesieniu do wypowiedzeń rozwiązujących stosunki pracy. Natomiast art. 41¹ § 1 KP nie wyłącza obowiązku zawiadamiania organizacji związkowych o zamiarze dokonania wypowiedzeń zmieniających w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy, ponieważ „wyłączenie stosowania danej instytucji prawnej musi wprost wynikać z przepisów prawa”.

Sąd drugiej instancji, który rozpoznawał sprawę w granicach wniosków apelacji strony pozwanej, nie odniósł się do kwestii prawidłowości uwzględnienia roszczeń

powodów z tytułu naruszenia przez pozwaną trybu związkowej konsultacji wypowiedzeń zmieniających (art. 38 KP), nie rozważał zarzutów powodów dotyczących naruszenia przez stronę pozwaną postanowień Zakładowego Układu Zbiorowego i Paktu Socjalnego.

W kasacji strona pozwana zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisu postępowania - art. 378 § 1 KPC - przez nierozpoznanie sprawy w granicach wniosków apelacji i niedokonanie własnych ustaleń co do tego, którzy z powodów byli reprezentowani przez zakładową organizację związkową w dacie wypowiedzenia im warunków pracy i płacy, co miało istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżąca podniosła także zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego - art. 41¹ § 1 KP w związku z art. 42 § 1 KP - przez błędną ich wykładnię i przyjęcie, iż przepis art. 41¹ § 1 KP nie ma zastosowania do wypowiedzeń zmieniających dokonywanych przez pracodawcę będącego w likwidacji, a ponadto błędne zastosowanie art. 38 KP do wszystkich powodów, których interesy reprezentowały zakładowe organizacje związkowe, gdy tymczasem według wiedzy pozwanej niektórzy z powodów nie mieli uprawnień do związkowej reprezentacji ich interesów. W uzasadnieniu kasacji skarżąca twierdziła, że ogłoszenie upadłości lub likwidacji pracodawcy wyłącza związkową kontrolę wypowiedzeń definitywnych i zmieniających.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut proceduralny naruszenia art. 378 § 1 KPC jest chybiony. Przepis ten stanowi, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach wniosków apelacji, które zmierzają do uzyskania wnioskowanego orzeczenia (o charakterze reformatoryjnym bądź kasacyjnym). Oddalenie apelacji przez Sąd drugiej instancji było negatywnym rozpoznaniem wniosków apelacji, przeto nie naruszyło art. 378 § 1 KPC. Równocześnie norma ta nie wspomina o powinności tego Sądu rozpoznania zarzutów apelacji i odniesienia się do ich uzasadnienia. Oznacza to, że - bez podniesienia innych zarzutów proceduralnych - w postępowaniu kasacyjnym nie było możliwe kwestionowanie ustaleń faktycznych, jakie stanowiły podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia przez Sąd drugiej instancji. Twierdząc, że „według wiedzy pozwanej” niektórzy z powodów nie mieli prawa do związkowej reprezentacji ich praw przy dokonywaniu wypowiedzeń zmieniających, strona skarżąca w istocie rzeczy powoływała się na nowe fakty i dowody, co jest niedopuszczalne w postępowaniu kasacyj-

nym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1997 r., II UKN 38/96, OSNAPiUS z 1997 nr 16, poz. 298)

Równocześnie przesądzającym zagadnieniem kasacyjnym było rozstrzygnięcie kwestii, czy w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy nie stosuje się przepisów art. 38, 39 i 41 KP ani przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę do instytucji wypowiedzania pracownikom warunków pracy i płacy (art. 41¹ KP w związku z art. 42 § 1 KP). Sąd Najwyższy nie podzielił odmiennej konstatacji Sądów meriti w tym zakresie. Zawarta w art. 42 § 1 KP klauzula odpowiedniego stosowania przepisów o wypowiedzeniu umowy o pracę do wypowiedzenia wynikających z umowy warunków pracy i płacy nakazuje - do wypowiedzenia zmieniającego - stosować odpowiednio wszystkie regulacje normatywne dotyczące wypowiedzenia definitywnego, z modyfikacjami związanymi z konstrukcyjną różnicą tych instytucji prawnych. Różnicę tę zasadniczo określa cel wypowiedzenia zmieniającego, które zmierza do przekształcenia stosunku pracy z upływem okresu wypowiedzenia, a jedynie przy braku akceptacji nowych warunków zatrudnienia przez pracownika prowadzi do rozwiązania stosunku pracy. Ponadto wypływa ona z wyraźnej regulacji, dotyczącej możliwości dokonania wypowiedzenia zmieniającego pracownikowi, którego dotyczy określony w art. 39 KP zakaz wypowiedzenia definitywnego, ze względu na wprowadzenie nowych zasad wynagradzania dotyczącego ogółu pracowników zatrudnionych u danego pracodawcy lub tej ich grupy, do której pracownik należy, bądź - w razie stwierdzenia orzeczeniem lekarskim utraty zdolności do wykonywania dotychczasowej pracy albo w razie niezawinionej przez pracownika utraty uprawnień koniecznych do jej wykonywania (art. 43 KP).

Nie może podlegać kwestii, że przy dokonywaniu wypowiedzeń zmieniających pracodawca jest zobligowany - na podstawie zawartego w art. 42 § 1 KP nakazu odpowiedniego stosowania przepisów o wypowiedzeniu definitywnym - stosować przepisy art. 38, 39 i 41 KP, tj. uwzględniać obowiązek związkowej konsultacji tego wypowiedzenia (art. 38 KP), a także stosować się do zakazów wypowiedzenia zawartych w art. 39 KP (z modyfikacją wynikającą z art. 43 KP) i w art. 41 KP. Zdaje się, że nie budziło wątpliwości Sądów meriti oczywiste wyłączenie stosowania tych przepisów przy wypowiedzeniu definitywnym umów o pracę w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy (art. 41¹ § 1 KP). W ocenie Sądu Najwyższego nie ma racjonalnego uzasadnienia stanowisko Sądów meriti, że pracodawca byłby zobowiązany

zany stosować te przepisy (w szczególności art. 38 KP) do instytucji wypowiedzenia zmieniającego w przypadkach kodeksowego wyłączenia ich stosowania na wypadek ogłoszenia jego upadłości lub likwidacji (art. 41¹ § 1 KP). Trzeba tu zwrócić uwagę, że art. 41¹ § 1 in principio KP generalnie wyłącza stosowanie przepisów art. 38, 39 i 41 KP i czyni to bez bezpośredniego odniesienia do instytucji wypowiedzenia lub rozwiązania umowy o pracę, do których wprost odnosi się zawarte w dalszej części tej normy prawnej wyłączenie szczególnych przepisów dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę. W tym sensie wyłączenie stosowania art. 38, 39 i 41 KP przy wypowiedzeniu definitywnym odczytuje się zatem z brzmienia tych przepisów w związku z art. 41¹ § 1 in principio KP. Tak samo należy zatem interpretować normatywne oddziaływanie art. 42 § 1 KP, który - przewidziane w art. 41¹ § 1 KP wyłączenie stosowania ochronnych przepisów art. 38, 39 i 41 KP, a także wyłączenie stosowania przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę - przenosi na instytucję wypowiedzenia zmieniającego.

Warto tu zwrócić uwagę, że w razie niemożności zatrudnienia z przyczyn dotyczących pracodawcy pracowników, których stosunek pracy podlega wzmożonej ochronie prawa pracy, pracodawca może - w trybie art. 6 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) - wypowiedzieć im dotychczasowe warunki pracy i płacy bez udziału związków zawodowych. Kreowanie obowiązku powszechnej konsultacji związkowej wypowiedzeń zmieniających w przypadkach upadłości lub likwidacji pracodawcy, gdy kontrola związkowa nie obejmuje wypowiedzeń zmieniających stosowanych wobec pracowników szczególnie chronionych w razie niemożliwości dalszego zatrudnienia na dotychczasowych stanowiskach pracy z innych przyczyn dotyczących pracodawcy, jest zatem logicznie (argumentum a maiori ad minus) i systemowo wyłączone. Zarówno zatem wykładnia językowo-logiczna, funkcjonalna, jak i systemowa wskazuje na bezpośredni związek art. 41¹ § 1 KP z art. 42 § 1 KP, co oznacza, że w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy nie stosuje się przepisów art. 38, 39 i 41 KP ani przepisów szczególnych dotyczących ochrony pracowników przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem umowy o pracę (art. 41¹ § 1 KP), także do instytucji wypowiedzenia zmieniającego (art. 42 § 1 KP).

Uwzględnienie kasacyjnych zarzutów naruszenia prawa materialnego prowadziło do uchylenia na podstawie art. 393¹³ KPC zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd drugiej instancji celem rozpoznania kwestii związanych z zasadnością i legalnością dokonania powodom wypowiedzeń zmieniających, zważywszy że - oddalając apelację pozwanego - Sąd ten nie rozważał tych zagadnień wpływających na ostateczne prawidłowe wyrokowanie w sprawie.

=====